

Türkiye’de Uydu Üzerinden Yayın Yapan Tematik Çocuk Kanallarının Kültür Aktarımındaki Yeri

The Role of Thematic Children's Channels Broadcasting via Satellite in Cultural Transmission in Türkiye

Hülya ARSLANER HAMARAT¹ İlknur GÜRSES KÖSE²

¹ Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, hulyaarslanerhamarat@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7784-6926

² Doç. Dr., Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, ilknur.gurses@ege.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2638-3997

ÖZ

Televizyon, günümüz teknolojilerine uyumuyla kendini güncelleyebilmiş, toplumların önemli iletişim araçlarından olmuştur. Televizyon; ilk yıllarında kısa süreli yayınlarıyla genel izleyiciye hitap ederken, teknik gelişimlerle uzmanlaşmış ve tematik yayıncılık örnekleri çıkmıştır. Bu sebeple çalışmanın kapsamını da uydu üzerinden yayın yapan tematik çocuk kanalları oluşturmaktadır. Modern iletişim kanallarının olmadığı dönemde toplumlar, sahip oldukları bilgi, beceri ve deneyimlerini, bir sonraki nesle gerek sözlü gerekse yazılı iletişim araçlarıyla ulaştırırken, günümüzde bu aktarımın yapıldığı araçlardan biri tematik kanallar olmuştur. Ayrıca bu yayıncılık tipi, sadece aynı kültür içinde kuşaklara aktarım sağlamamış; alanlarında gelişmiş çok uluslu şirketlerin kendi kültürlerini uluslararası arenaya taşıdıkları kanallardan biri olmuştur. Bu sebeple çalışmanın amacı tematik çocuk kanallarında Türk kültürüne ait temsillerin inşasına ilişkin kodlarla ulaşmaktır. Araştırma, dört çocuk kanalında yer alan toplam 12 programın daha önce incelenmemiş olması sebebiyle önem teşkil etmektedir. Çalışmada, uydu üzerinden yayın yapan TRT Çocuk, Minika Çocuk, Boomerang ve Cartoon Network isimli kanalların sabah-öğle-akşam kuşaklarında yer alan programlar örneklem gurubu olarak seçilmiştir. Temsillerde Türk kültürüne ait unsurlar, olumlu temsillerin yapılıp yapılmadığı nitel içerik analizi ile incelenmiştir. Sonuç olarak programların tespiti sonrasında kültürlere ait temsillerin inşasına değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Televizyon, televizyon yayıncılığı, tematik yayıncılık, kültür aktarımı, içerik analizi

ABSTRACT

Television has been able to update itself with its adaptation to today's technologies and has become one of the important communication tools of societies. While television appealed to the general audience with short-term broadcasts in its early years, it became specialized with technical developments and thematic broadcasting examples emerged. For this reason, the scope of the study includes thematic children's channels broadcasting via satellite. In the absence of modern communication channels, societies transmitted their knowledge, skills, and experiences to the next generation through both oral and written means of communication, whereas today, thematic channels have become one of the tools through which this transfer is made. In addition, this type of broadcasting has not only provided transmission to generations within the same culture; it has also become one of the channels through which multinational companies developed in their fields carry their own cultures to the international arena. For this reason, this study aims to reach codes related to the construction of representations of Turkish culture in thematic children's channels. The research is important because a total of 12 programs on four children's channels have not been examined before. In the study, the programs in the morning-afternoon-evening generations of TRT Çocuk, Minika Çocuk, Boomerang, and Cartoon Network channels broadcasting via satellite were selected as the sample group. The elements of Turkish culture in the representations and whether positive representations were made or not were analyzed by qualitative content analysis. As a result, after the determination of the programs, the construction of representations of cultures will be discussed.

Keywords: Television, television broadcasting, thematic broadcasting, culture transfer, content analysis

Gönderim/Received: 14.02.2024

Düzeltilme/Revised: 18.03.2024

Kabul/Accepted: 28.06.2024

Atıf / Citation: Aslaner Hamarat, H. & Gürses Köse, İ. (2024). Türkiye’de uydu üzerinden yayın yapan tematik çocuk kanallarının kültür aktarımındaki yeri. *Global Media Journal Turkish Edition*, 14(28), 31-60

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Extended Abstract

Television has been discussed in the literature with various definitions and perspectives, focusing on both its technical and social dimensions. For instance, Glen Creeber, classified television into three categories in his article titled *"It's not TV, it's online drama: The return of the intimate screen"* highlighting its role as a material carrier, creating an atmosphere of intimacy by transmitting messages to the domestic sphere and discussing its hybrid nature (Creeber, 2011, p. 593). On the other hand, Asa Briggs and Peter Burke referred to it as a tool subject to caricature and debates (Briggs & Burke, 2011, pp. 274). Raymond Williams stated that the invention of this tool is linked to the development of other communication mediums (Williams, 2003, pp. 14-26). Monika Elsner, Thomas Müller, and Peter Sapnengberg emphasized in their work *"The early history of German Television: the slow development of a fast medium"* that the history of television should not be examined solely from a technological or content perspective but should be considered as a history of mindset and discourse (Elsner vd., 1990). Based on the statements of these authors, television has become an instantaneous material carrier, transcending geographical boundaries, avoiding the concept of being foreign due to its ability to enter local spaces, and possessing the feature of being a hybrid tool by combining both audio and visual elements.

Various scientists have contributed to the emergence and development of television. Irish scientist Andrew May discovered the resistance of selenium to electricity, German scientist Paul Nipkow developed a device that could scan an image while rotating, Russian scientist Vladimir Zworykin invented the camera tube, and American inventor Philo Farnsworth worked on the synchronization of electronic scanning, all contributing to the creation of television (Aziz, 1981, p. 12). Television, which had significant physical and technical differences compared to its invention period when compared to the present day, is no longer limited to the center of homes but can also reach the public space through devices such as computers, and tablets. The changes and transformations in internet, telecommunications, and satellite technologies have played a significant role in this shift. These developments both contributed to the mechanical development of television and facilitated its widespread use. Consequently, television has both brings people closer together and advanced in terms of broadcasting, content etc., targeting a wider audience. This progress led to television, which used to broadcast at specific times during the week, having a 24/7 broadcasting capacity, developing the concept of thematic broadcasting beyond general broadcasting, and producing programs tailored to almost every age group.

Thematic broadcasting, which holds a significant share within television broadcasting, is defined as broadcasting that appeals to a group with common interests (Çelikcan, 2001, p. 33). Therefore, thematic broadcasting can be described as broadcasting that demonstrates expertise in a particular field and appeals to a homogeneous audience. In today's context, there are thematic broadcasts on vari-

ous subjects such as news, music, religion and children. When examining the characteristics of this type of broadcasting, it is observed that while general broadcasting addresses general topics, thematic broadcasting focuses on more specific subjects, thereby dividing the target audience into smaller segments. Consequently, thematic broadcasting has embraced the individual viewer rather than the family environment and has developed targeting advertising preferences (Kuyucu, 2019, p.251).

In thematic broadcasting, broadcast owners aim to find the right target audience. Undoubtedly, finding the right audience has increased the importance of thematic broadcasting in cultural transmission. In times when there were no modern communication channels, societies transmitted their knowledge, experiences and in short, their cultures to the next generation through verbal or written communication tools. In today's world, thematic channels have become one of the tools through which this transmission takes place. This type of broadcasting has not only facilitated the transmission to generations within the same culture but has also become one of the communication channels where multinational companies convey their cultures to the international arena. The study aims to reach the codes related to the construction of representations of Turkish culture in thematic children's channels. In the study, the sample group includes animated films and various program types in the morning-noon-evening slots of children's channels such as TRT Çocuk, Minika Çocuk, Boomerang, and Cartoon Network, which broadcast via satellite. The research is significant because 12 programs on four children's channels have not been previously examined. Following the identification of these cartoons and programs, the construction of positive representations related to culture and cultures will be discussed. Representations of elements belonging to Turkish culture will be analyzed using qualitative content analysis.

Giriş

Uzağı görme düşü olarak ortaya çıkan televizyon, sesi ve görüntüyü birleştiren önemli bir kitle iletişim aracıdır. Andrew May, Georga R. Carey ve birçok mucidin çalışmalarıyla oluşan bu hibrit yapı (Creeber, 2011, s. 593) bir tarafta bireylerin eğitim, kültür, bilgi edinme vb. ihtiyacını karşılayan araç olarak tanımlanırken; diğer tarafta kamusal çıkarları koruyan bir gözlemci olmak yerine güçlü kurumların çıkarlarını koruyan bir bekçi (Donohue vd., 1995) kapitalist, egemen yapının bir parçası (Erdoğan, 1999, s. 36) ya da dünyayı “küresel köy” e (McLuhan, 1962, s. 31) çeviren bir olgu olarak tanımlanmıştır.

Televizyonun ilk yıllarında, henüz süreli yayınlar (saat sınırlamalı) mevcutken bilgi ve teknolojik alanda yaşanan gelişmeler, yayıncılık süresinin uzamasına yardımcı olmuş, ardından alanda uzmanlaşmayı getirmiş ve tematik yayıncılığın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Haber ve spor gibi alanlarda yapılan yayıncılık örneklerine, çocuk kanalları da eklenmiş ve bu kanallar sınır ötesine ulaşarak, farklı ülkelerde izlenilmesi olanaklı hale gelmiştir. Çocuk kanallarının ilk örneği 1980’li yıllarda Amerika’da önce ulusal sonrasında uluslararası yayın yapan Nickelodeon çocuk televizyonudur (Çelikcan, 2006, s. 13). Türkiye’ye bakıldığında ise ilk çocuk kanalı 1997’de kurulan Maxi TV’dir. (Doğan & Göker, 2012, s. 10). İlerleyen zamanda teknoloji ve animasyon sektöründeki gelişmeler çocuk kanalları sayısını arttırmış ve Minika Go, Minika Çocuk, Cartoon Network, Baby TV, Smart Çocuk, Yumurcak TV ve TRT Çocuk gibi yerli ve yabancı çocuk kanalları gerek dijital platformlar gerekse internet ve uydu üzerinden yayın aktarımı yapmıştır.

Birçok tartışmaya konu olan (Briggs & Burke, 2011, s. 274), sadece teknolojik değil söylem tarihi olarak da incelenmesi gerektiği vurgulanan (Elsner vd., 1990) ve “elektronik dadı” ya da “elektronik hikâye anlatıcısı” olarak isimlendirilen televizyon (Schramm, 1964, s. 13) geçmişte olduğu gibi günümüzde de çocukları oyalamak için ebeveynler tarafından tercih edilen bir yöntemdir. Tematik çocuk kanalları yaygınlık kazanmadan önce, çizgi filmler ulusal kanallarda sabah ve öğleden sonra kuşaklarında sınırlı zaman dilimi içinde yer alırken, tematik yayıncılıkla birlikte bu sınırlama kalkmış ve çizgi film ya da benzeri formatlar günün her saatinde çocuk izleyici ile buluşmuştur (İlhan & Çetinkaya, 2013, ss. 318- 319). Bu durum beraberinde birtakım araştırmaların da doğmasını sağlamıştır. Yani günümüzde pek çok yolla tematik çocuk kanallarına ulaşmanın mümkün olması ve çocuklar için açılan kanal sayısının artması gibi faktörler televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerini bulmaya yönelik çalışmaların yoğunlaşmasını beraberinde getirmiştir. Bu alanda televizyonun olumlu bir uyarı kaynağı olduğunu ifade eden çalışmaların yanında (Huesman vd., 2003; Önder & Dağal, 2006; Linebarger & Walker, 2005; Mutlu, 2005; Evra, 2009; Şirin, 1998) televizyon izleme sıklığı fazla olan 2-5 yaş arası çocukların dörtte birinde aşırı kilo problemi yaşandığı (Hawkins & Law, 2006), çocuklar için uygun olmayan programların hiperaktif oranını yükselttiği, şiddet görüntülerinin çocuklar arasında agresif davranışları arttırdığı (Conners Burroe vd., 2011), uzun süre yüz üstü uzanıp, dirseklerini yere dayayarak televizyon izleyen çocuklarda eklem rahatsız-

zlıklarının ortaya çıktığı ya da korku, endişe gibi davranış değişikliklerinin olduğu (Büyükbaykal, 2007), 3-6 yaş arası çocuklarda sosyal davranışların azaldığı, fiziksel saldırganlıkların arttığı (Akçay & Özcebe, 2012), çocukların motor becerilerinde eksikliklerin gözlemlendiği (Lemish, 2007) gibi çocukların hem fiziksel hem de zihinsel sağlıklarını olumsuz yönde etkilediğine ilişkin veriler de toplanmıştır.

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerinin yanı sıra tematik çocuk kanallarının çocuklara ne verdiği/ vaat ettiği sorunsalı da önem taşımaktadır. Bu kanallar içinde en çok çizgi film formatları yer almaktadır ve çizgi film yapısına bakıldığında da bu formatın masalsi bir yapıya sahip olduğu görünmektedir. Doğaüstü güçlerin ayrıntı gösterilmeden ekranda yer alması, karakterlerin zorluklarla ve kötülüklerle mücadele etmesi, kahramanların büyük işler başarması, iyilerin kazanması ve kötülerin kaybetmesi gibi özellikler çizgi filmleri, masala benzeten faktörlerdir (Cebeci & Demir, 2018, s.142). Fakat bazı çizgi film karakterleri, masal kahramanları kadar masum olamamaktadır. Çocukların ekran önünde uzun kalma süresinin önü açan ve onların yaşamında günlük hayatta önemli bir etkinlik haline gelen (İlhan & Çetinkaya, 2013, ss. 318 - 319) tematik çocuk kanalları, içinde barındırdığı çizgi film kahramanlarıyla çocukları etkisi altına alabilmektedir. Bunun acı bir örneği ise ülkemizde 2016 yılında, hayranı olduğu çizgi film kahramanın uçtuğuna inanan ve kendisinin de uçacağını düşünen bir çocuğun balkondan atlamasıyla yaşanmıştır (Sözcü, 2016). Yaşanan olay, model olarak görülen hayali kahramanlar aracılığıyla kahramanların bazı özelliklerinin, düşünce biçiminin, davranışlarının, çocuklar tarafından örnek alınabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte henüz gerçek ve hayal arasındaki ayrımı yapamayan, olaylar arasında sebep-sonuç ilişkisi kuramayan, bilişsel düzeyi gelişmemiş yaş grupları (okul öncesi çağındaki çocuklar) izledikleri çizgi film kahramanlarının özelliklerini taklit edebileceği gibi kahramanın argo konuşması ya da kaba olması durumlarını da örnek alabilir. Bu sebeple tematik çocuk kanalları, çizgi filmler aracılığıyla çocuklara eğlence, günlük aktivite gerçekleştirme, boş zaman geçirme, çocukların gelişimini destekleme, eğitici-öğretici programlar hazırlama gibi bir misyonu üstlendiklerini belirtse de geliştirmiş oldukları içeriklerin tekrar gözden geçirilip incelenmesi önem taşımaktadır. Bununla birlikte, çocukların takip ettiği tematik kanallarda en çok izlenen programların çizgi film olması (Şimşek & Baran, 2001; Cesur & Paker, 2007, s. 114; Doğan & Göker, 2012, s. 26; Koçak & Göktaş, 2018, s. 6; İlhan & Çetinkaya, 2013) yani çizgi filmlerin çocuk izleyici tarafından çokça tercih edilmesi bu formatın kültür aktarımında önemli bir araç olmasını sağlamıştır (Türkmen, 2012; Özen & Kartelli, 2017; Yeten, 2022; Aslan, 2021, Güngör& Çolak, 2019; Yıldız,2022). Çocukların televizyon karşısında geçirdikleri zamanı ölçmeye çalışan araştırmalara bakıldığında (Aral & Akkaş, 1997; Ayrancı vd., 2004; Dereli & Koçak, 2005; Öktem vd., 2006; Altinkılınç & Özkan, 2014; Akkuş vd., 2015) televizyon yayın sürelerinin 24 saate çıkması, tematik kanal sayılarının artması, program içeriklerinin renkli olması ve çocuğun ilgisini çekecek yapıda olması gibi faktörler çocuk televizyon ilişkisini zamanla sağlamlaştırmış (Işık, 2007, s. 97) ve yerli yapımların azlığı, çocukların

yabancı kaynaklı tematik çizgi film kanallarına maruz kalmasına, farklı kültürlerle karşı karşıya bırakılmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda çizgi filmler vasıtasıyla çocuk izleyiciye sunulan farklı kültürlerin kalitesi, içeriği ya da özü üzerinde tartışmak gerekmektedir. Bu tartışmanın merkezinde ise tematik yayıncılık bulunmaktadır.

Tematik yayıncılık doğası gereği belli bir kesime hitap etmektedir (Çelikcan, 2001, s. 33). Genel yayıncılıkta izleyici kanal içinde bölümlere ayrılırken, tematik yayıncılıkta bu bölünme yaşanmamaktadır. Örneğin genel yayıncılıkta sabah kuşakları haber, magazin, sağlık vb. konuları içerirken, kanalın hedefi, sabah saatlerinde evde kalan seyircidir. Bu gurubun içinde ev hanımları, çocuklar, yaş alan bireyler vb. olabilir. Bu izleyici kitlesi karma bir yapıya sahiptir. Öğle saatlerinde yer alan programlara bakıldığında da çoğunlukla yemek, ev dekorasyonu vb. içerikler yer almaktadır. Bunlarda çoğunlukla ev hanımlarına hitap etmektedir. Yine prime time olarak adlandırılan kuşakta film ya da diziler bulunmakta, bu zaman diliminde de çocukların ilgisini çekmeyen içerikler bulunmaktadır. Böylece seyirci ekran karşısında zaman dilimlerine bölünür. Tematik yayında kitle belirlenirken bölümlere ayrılmamaktadır. Bu yayıncılık, aynı aktiviteleri paylaşan kitleye hitap ettiği için izler kitle birbirine yakın özellikler taşımaktadır, daha özel ve küçük bir guruptur.

Bir kültürün televizyon gibi bir aracı kullanma biçimi, o toplumdaki mevcut kültürel değerlere ve sosyal ilişki kalıplarına bağlıdır. Toplumdaki gruplar, bu aracın kullanılabilmesi için sosyal fayda algıları açısından televizyonun rolünü tanımlamaya çalışır (Gooneskara, 1986). Kültür aktarımını sağlayan çok faktör bulunmaktadır. Diğer iletişim araçlarının gelişimine bağlı olduğu düşünülen (Williams, 2003, ss. 14-26) ve pek çok bilim insanının katkısıyla oluşan (Aziz, 1981, s. 12) televizyon bu faktörlerden biridir, aktarımı içeriklerle sağlamakta, yaygınlaştırmaktadır. Tematik kanallar da kültür aktarımının doğrudan gerçekleşebileceği alanlardır, çünkü burada verilmek istenen ileti-mesaj, hedef kitlenin özellikleri vb. durumları bilinerek hazırlanmakta ve kolaylıkla aktarılmaktadır. Bu sebeple çocuk kanalları da istenilen mesajın doğrudan alıcıya verilebileceği alanlardır. Çocuk tematik kanalları içinde bulunan ve çocukların ilgi gösterdiği çizgi film gibi yapılar bu aktarımın gerçekleşmesinde izlenen yollardan biridir. Bu sebeple küçük yaş gruplarına hitap eden bu kanallarda, ürünlerin seyirciye sunulurken onlar için verimli olmasına, olumlu etki bırakmasına, içeriklerin eğitici-öğretici olmasına ve kendi toplumunun kültürüne ait yapıların (kültürel kimlik açısından önemli görülen motiflerin) tanıtılmasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın amacı tematik çocuk kanallarında Türk kültürüne ait temsillerin inşasına ilişkin kodlarla ulaşmaktır. Araştırmada, uydu üzerinden ücretsiz yayın veren TRT Çocuk, Minika Çocuk, Boomerang ve Cartoon Network tematik çocuk kanallarının yayın akışı içinde (sabah-öğle-akşam) bulunan çizgi filmler ve farklı programlar yer almaktadır. Literatür tarandığında bu kanalların içinde yer alan 12 programın daha önce kültür aktarımı bağlamında incelenmemiş olduğu görülmüştür ve bu konunun literatüre kazandırılması araştırmayı diğer iletişim araştırmalarından farklı kılmaktadır. Çalışmada dört kanalın kuşaklarında yer alan

programlar örneklem gurubunu oluşturmuştur. Çalışma, içeriğinde yerli ve yabancı kaynaklar bulunan tematik çocuk kanallarının tecimsel olanlarının yabancı kültürü aktarma işlevi yaptıklarını ve Türk kültürüne ait olguları yeterince aktarmadığını iddia etmektedir. Temsillerde Türk kültürüne ait unsurlar, olumlu temsillerin yapılıp yapılmadığı nitel içerik analizi ile incelenmiş ve sonuç olarak programların tespiti sonrasında kültürlere ait temsillerin inşasına değinilmiştir.

Tematik Yayıncılık Kavramı

Televizyon yayıncılığında genel hatlarıyla iki tür yayıncılıktan bahsetmek mümkündür. Bunlar kamu hizmet yayıncılığı ve tecimsel yayıncılıktır. Kamu hizmet yayıncılığı haber verme, eğitim, bilgilendirme gibi faaliyetleri bir arada yürüten, tarafsız ve farklı düşüncelere dengeli bir şekilde yer veren, gelir kaynakları bakımından ekonomik ve siyasi guruplardan bağımsız hareket edebilen yapı olarak tanımlanmaktadır (Kaya, 2009, s. 95). Tecimsel yayıncılık kâr amacıyla kurulan, reklam veren firmaların istekleri yönünde tüketiciye ulaşmaya çalışan (Yazıcı, 1999, s. 13) yayıncılıktır. Küreselleşme ile birlikte ticari yayıncılık dünya çapında yaygınlık kazanırken kamu hizmet yayıncılığı tecimsel yayıncılık kadar yaygınlık göstermemiştir. Bu yayıncılığa BBC, ülkemizde TRT örnek gösterilirken, tecimsel yayıncılığa dünyada ve ülkemizde örnek gösterilebilecek yüzlerce kanal bulunmaktadır. Bu kanalların sayısı sadece ücretsiz uydu yayınlarıyla değil internet, kablolu yayınlar, dijital platformlar aracılığıyla da artmıştır. Bu iki yayıncılık türünün yanında yerel kanallardan da bahsetmek mümkündür. Günümüzde ulusal ya da uluslararası yayın yapan kanalların yanında sayıları git gide artan yerel kanallarda önem kazanmaktadır. Yerel yayıncılığın ulusal yayıncılıktan farkı, belli bir bölgede yaşayanlara yönelik olmasıdır (Kandemir, 2002, s. 649) ve yayın alanı sınırlıdır. Yerel televizyonların hedef aldığı kitle bölge halkı, yerel yönetimler, kamu kuruluşları, dernekler ya da reklam verenlerdir.

Teknoloji, günlük yaşamın ve bilgiye erişimin kolaylaşmasını, ulusların rekabet üstünlüğünün artmasını sağlayan bir anahtardır (Şenel & Gençoğlu, 2003, ss. 46-47). Bu anahtar, televizyon yayıncılığının gelişiminde aktif olarak kanal artış hızını doğrudan etkilediği gibi farklı bir yayıncılık tipinin de ortaya çıkmasını sağlamıştır. Uydu ve internet teknolojisinde yaşanan gelişmeler, yayıncılık alanında üretimin artması ve buna bağlı olarak hedef kitle çeşidinin artması, kişiye özel yayın içeriklerinin oluşmasını sağlamış ve 1980'lerin başında dünyada, 1990'larda Türkiye'de yeni bir yayıncılık sistemi oluşmuştur. Bu sistemin adı tematik yayıncılıktır. Çıkış döneminde haber kanallarıyla, izleyiciye dar bir alanda hizmet veren bu yayıncılık, ilerleyen zamanda müzikten diziyeye, modadan sinemaya birçok alanda belli bir kesime içerik sunmuştur (Kuyucu, 2019, ss. 251-253).

Tematik yayıncılık, 27863 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 3. Maddesi'ne göre, günlük yayın süresinin en az yüzde yetmişini haber, belgesel vb. konularda olmak üzere, belli bir türe veya belli bir izleyiciyi hedef alan programlara ayıran yayın (T.C. Resmî Gazete, 2011) olarak

tanımlanmaktadır. Bu sebeple tematik yayıncılık uzman yayıncılık olarak da bilinmektedir.

Tematik kanalların ortaya çıkmasında birçok faktörün etkili olduğu bilinmektedir. Örneğin, kamu ve tecimsel yayıncılığın seyircinin taleplerine tam karşılık verememesi, ulusal çapta yayın yapan kanalların yoğun reklam yayınları ya da haber programlarının içeriklerinin magazin programlarına dönüşmesi izleyicinin alternatif arayışlar içine girmesini sağlamış ve tematik yayıncılık oluşmuştur. Bununla birlikte, uydu teknolojisinde yaşanan gelişmeler televizyon kurma girişimlerini ekonomik açıdan daha uygun hale getirmiş (Karadağ & Algül, 2018, s. 712) ekonomi ve teknolojinin birlikte kullanılması bu yayıncılık türünün oluşmasına sağladığı gibi onun yaygınlık kazanmasını da sağlamıştır. Böylece izleyiciler kendilerine hitap eden yayınları farklı araçlarla (telefon, tablet, bilgisayar vb.) izleme imkanına sahip olmuştur. Ek olarak, reklam verenlerin hedef kitleye ulaşım sağlama isteği de bu yayıncılık türünün doğmasında göz ardı edilmemesi gereken bir faktördür. Küçük homojen gruplara içerik üreten tematik yayıncılık reklam verenlerin doğru hedef kitleye ulaşmasında etkili bir araçtır. Genel yayın yapan bir kanalda spesifik bir reklam ürününün doğrudan tüketiciye ulaşma ihtimali düşükken, bu durum tematik yayıncılıkta avantaja dönüşebilmektedir, çünkü kanalı izleyenlerin sahip olduğu özellikleri bilmek reklam verenler açısından önemlidir. İzleyicilerin bilgilerine sahip olmak ve buna uygun reklam hazırlamak, ürünün arz talep dengesinin oluşumu açısından önemlidir. Bu sebeple tematik yayıncılık hedef kitleye doğrudan ulaşılması ve bu kitle için hazırlanan ürünlerin satışı için olumlu sonuçlar doğuran bir mecradır.

Tematik yayıncılık sadece ürünlerin doğru hedef kitleye ulaştırıldığı, uzman içerik üreten bir medya olarak görülmemelidir. Televizyonun izleyiciyi etkisi altına alan bir aygıt olduğu düşünüldüğünde, tematik yayıncılığın sahip olduğu izler kitleye doğrudan mesajlarını ileten bir alan olduğu görülmektedir. Bu durum, kültür aktarımında da önemlidir.

Kültür Aktarımı ve Tematik Çocuk Kanalları

Kültür, bitki ya da hayvan gibi canlıların yetiştirilmesi ve bu canlılardan ürün elde edilmesi gibi bir anlamda kullanılırken; bugün toplu halde yaşayan insanların sahip oldukları değerleri, tutum ve davranışları sergileyen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Güngör, 2013, s. 280). Gelenek, dil, gündelik yaşamdaki etkinlikler vb. faktörler kültürün içindedir. Göçler, savaşlar, dil gibi unsurlar kültür aktarımını sağlayan araçlardır. Bununla birlikte geçmişte, aynı toplum içinde sahip olunan değerlerin bir sonraki nesle aktarımında, aile bireyleri aktif rol alırken; günümüzde bu aktarım, iletişim araçlarıyla sağlanabilmektedir. Kısacası geleneksel ailede bilgi ve kültür kaynağı yaşlı bireyken; bugün kültür ya da bilgi teknolojik araçlarla aktarılabilen yapıya dönüşmüştür. Bu araçlar farklı kültürlerin taşınmasına da aracılık etmektedir. Örneğin kendine özgü anlatımı olan televizyon farklı program türlerini izleyiciye sunarak iletilerini aktarmaktadır. Bu program türlerinden biri çocukların ilgi gösterdiği çizgi filmler ve buna benzeyen programlardır. Çizgi filmler-

in çocuklar üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, bu yapıların kültür aktarımının doğrudan gerçekleşebileceği mecralar olduğu görülmektedir. Bu sebeple çocukların ilgi gösterdiği alanlarla ilgili yapılan çalışmaların bilinçli, duyarlı ve çocuğa olumlu katkı sağlayacak yönde yapılması gerekmektedir. Teknolojik sistemin ve televizyon yayıncılığının avantajları doğru değerlendirildiğinde, kültürel ve tarihsel kimliğini bilen geçmişle bağını koparmadan geleceğe dönük girişimlerde bulunabilen, uygarlık seviyesini yükseltebilen, içinde bulunduğu toplumu geliştirebilen, farklı kültürleri de tanıyıp saygı duymasını öğrenen nesiller yetiştirilmesi mümkündür. Bu sebeple özellikle çocuk izleyicilere yönelik tematik yayın yapan kanalların kültür aktarımındaki yerine dikkat edilmelidir.

Çizgi filmler çocuk dünyasında farklı bir yere sahiptir ve karakterler çocukları etkileyebilmektedir. Bu karakterler ve olay örgüsüyle çocuklar değişik insan ilişkilerini görür, sorun ve tanımlamalarla karşılaşır (Arslan & Yener, 2021, s. 170). Buradan yola çıkarak çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü düşünüldüğünde yayınlanan ürünlerin, o kültüre ait mesajları doğru kodlayıp kodlamadığı ya da kültür yozlaşmasına sebep olup olmadığı gibi soruların üzerinde durulmalıdır.

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Her toplum içinde yaşadığı kültürü bir sonraki nesle aktarma ihtiyacı duymuştur. Bu aktarma işlemi bir dönem efsane, mit, ninni vb. sözlü anlatımlarla toplumun büyükleri aracılığıyla yapılırken; kitle iletişim araçlarının ortaya çıkmasıyla görevi bu araçlar devralmıştır. Televizyon ve tematik çocuk kanalları kültür aktarımını gerçekleştiren araçlardan biridir. Çocukların hedef kitle olarak alındığı ortamda, çizgi filmler aracılığıyla çocuklara farklı kültürler gösterilmektedir. Çalışmanın amacı tematik çocuk kanallarında Türk kültürüne ait temsillerin inşasına ilişkin kodlarla ulaşmaktır. Çalışma, içeriğinde yerli ve yabancı kaynaklar bulunan tematik çocuk kanallarının tecimsel olanlarının yabancı kültürü aktarma işlevi yaptıklarını ve Türk kültürüne ait olguları yeterince aktarmadığını iddia etmektedir.

Literatürde daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde çocuklar ve çizgi film üzerine pek çok araştırma yapıldığı görülmüş, fakat bu araştırmaların çizgi filmlerin çocukların davranışı, şiddet, toplumsal kimlik konuları üzerinde yoğunlaştığı saptanmıştır. Kültür aktarımı açısından yapılan çalışmalara bakıldığında “Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Pepee” (Türkmen, 2013), “Rafadan Tayfa Çizgi Filminin Milli ve Evrensel Değerler Açısından Değerlendirilmesi” (Şentürk & Keskin, 2019), “Kültürel Değerlerin Aktarılmasında Çizgi Filmlerin Rolü: Niloya ve Rafadan Tayfa Örneği” (Arslan & Yener, 2021), *Bir Çizgi Filmin Popüler Kültür Açısından İncelenmesi: Rafadan Tayfa* (Yaralı & Neslihan, 2017), *Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Kültürel Öğeler Bağlamında “Küçük Hezarfen” Çizgi Filmi, Popüler Kültür Bağlamında Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Yeri ve Önemi: “İstanbul Muhafızları” İncelemesi* (Güngör & Çolak, 2019), *Çocuklara Türk Kültürünün Aktarılmasında Çizgi Filmlerin Yeri ve Önemi* (Yeten, 2022), *Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Hayao Miyazaki Çizgi Filmleri* (Kamacioğlu, 2017), *Kültürel*

Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması (Alicenap, 2015), *Maysa ve Bulut İsimli Animasyon Çizgi Filmin Kültürel Ögeler Açısından İncelenmesi* (Karakuş, 2016) çalışmalarına rastlanılmış ve ismi geçen çalışmalarda kültür aktarımında çizgi filmlerin önemli rol aldığına değinilmiştir.

Evren ve Örneklem: Literatürde ulusalda ücretsiz yayın yapan tematik çocuk kanallarına ait çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü bağlamında temalar özeliden bir araştırma yürütülmüştür. Araştırmanın amacı ulusal ve uydu üzerinden yayın yapan kanallara odaklanarak çok sayıda izleyiciye ve genel bir izleyici kitlesine ulaşmalarında yatmaktadır. Uydu kanalları ücretsiz ve kolaylıkla erişilebilen kanallar olduğu için tercih edilmiştir. Evren içerisinde sürekli yayın yapan 4 kanal tercih edilmiştir. Bu kanallardan ise sabah, öğle ve akşam kuşaklarından bir adet program rasgele olarak tercih edilmiştir. Her üç kuşaktan program tercih edilmesi, çocukların sadece sabah değil öğlen ve akşam saatlerinde de bu programları izleyebileceği düşüncesi ile tercih edilmiştir. Böylece 4 uydu kanalından toplam 12 farklı program ismi belirlenmiştir. Belirlenen bu programlar nitel araştırma yöntemi bağlamında Tematik Analize tabi tutulmuştur.

Yöntem: Nitel yöntem, nitel veri tekniklerinin (görüşme, gözlem, metin/-doküman analizi) kullanıldığı, algı ve olayların doğal ortamda bütüncül bir bakış açısıyla incelenmesine yönelik bir süreci kapsayan araştırma yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2008, s. 39). Bu araştırma metodunda esas olan bütüncül bir bakış açısıyla konuya yaklaşmak ve problemi yorumlayıcı bir perspektiften incelemektir. Bu yöntemde çalışılan konu hakkında derin bir bilgi edinme çabası mevcuttur. Bu sebeple araştırmacı, ek sorularla gerçekliği ortaya çıkartmaya çalışır ve araştırma bu sayede öznel bakış açısına sahip olur.

Nitel araştırmada olay sırasında neden sonuç ilişkisi kurulmaz, sayısal verilere daha az yer verilirken sözlü analizler daha fazla önem taşımaktadır. Problem, kendi içinde oluştuğu değerlerden ayrıştırılarak analiz edilmez yani olay, bağlamı içinde incelenir (Neuman, 2012, s. 224). İnsanın sosyal yapıyı ya da farklı sistemlerin derinliklerini araştırabilmek, keşfedebilmek için oluşturduğu bilgi üretme şekillerinden biri olan nitel yöntem, az önce yukarıda belirtilen doküman analizi, söylem analizi, görüşme ya da gözlem gibi nitel veri toplama tekniklerini kullandığı gibi disiplinler arası bir yaklaşım metoduna da sahiptir (Merriam & Grenier 2019’dan akt. Baltacı, 2019, s. 370).

Tema analizi, verilere ait örüntülerin yani temaların belirlenmesi, analiz edilebilmesi ve raporlanabilmesi için kullanılan bir yöntemdir. Tema analizi, veri setinin en küçük ebatlarda düzenlenmesini ve zengin diğer bir deyişle derinlemesine betimlenmesine yardımcı olur. Yaygın kullanılmasına rağmen tema analizinin nasıl kullandığına ilişkin net bir görüş bulunmamaktadır (Braun & Clarke, 2019, ss. 875-876). Tema analizinde, bireysel ve grup görüşmeleri üst temalar altında kategori ve alt temalar şeklinde ayrılarak analiz edilmeye çalışılır. Yani görüşmelerde, dokümanlarda ve gözlem notlarında söz konusu olan tema, kategori ve alt temalar belirlenir. Araştırmacı, tema analizine dayalı isterse bir çetele oluşturabilir. Hangi

katılımcı hangi üst tema, kategori ya da alt tema altında görüş bildirmiş ya da doküman ve gözlem notları hangi üst tema, kategori veya alt tema altında toplanmış bilgilerine sahip olunabilir. Bununla birlikte, oluşturulan çetele tablosuyla frekans ve yüzdeler de verilebilir, fakat nitel araştırma, doğası gereği verilerin sayısallaştırmasına sıcak bakmadığı için öncelikle nitel verileri anlamak ve sonrasında bu verileri yorumlamak esastır. Bu sebeple sadece çetele tablosunun verilmesi daha uygun olmaktadır (Gerorge 1959'dan akt. Günbayı, 2023). Bu bağlamda aşağıdaki temalar belirlenip, tema tabloları halinde programlar analiz edilmiştir.

- **Yerli Yapım/ İthal Yapım:** Programın Türkiye'de ya da başka bir ülkede üretilip üretilmediğini vurgulamak için bu tema kullanılmıştır.

- **Sözlü ya da Yazılı Diyalog Kullanımı:** Diyalog kullanımı, dil kullanımını da beraberinde getireceği için, yapımın üretildiği dile özgü kültürel kodlar içerip içermediğini tespit etmek için bu tema kullanılmıştır.

- **Türü (Eğitici-Öğretici, Bilimsel, Tarihi, Bilim kurgu vb.):** Programın türü, aktaracağı kültürel içeriği de belirleyeceği için bu tema kullanılmıştır. Örneğin, tarihi bir içeriğin yabancı yapım olması; üretildiği toplumun tarihi ile ilgili olabilir.

- **Aile Temsilleri (Çekirdek, Geniş, Yalnız Ebeveyn):** Ailenin türü, aile içi ilişkilerin inşasına da işaret eder. Örneğin, bizim toplumumuzda geniş aile daha geleneksel aile ilişkilerine atıfta bulunabilmektedir.

- **Kamusal-Domestik alan ayrımı:** Toplumsal cinsiyet rollerine göre kişilerin konumlanıp konumlandırılmadığı ya da mesleklerinin belirlenip belirlenmediğinin tespiti için bu tema kullanılmıştır.

- **Gündelik yaşam pratiklerinin kodlanması (Evrensel, Ulusal, Yerel):** Programların üretildiği ülkeye özgü gündelik yaşam değerlerini kullanıp kullanmadığının analiz edilebilmesi için bu tema kullanılmıştır. Yemek yeme saatleri, biçimleri, selamlaşma ya da çalışma pratikleri gibi kavramlara içkin kültürel değerlerin analiz edilmesi için bu sınıflama kullanılmıştır.

- **Üretildiği ülkenin geleneksel değerlerine atıf:** İncelenen bölümlerde programın üretildiği ülkenin geleneksel değerlerinin vurgulanıp vurgulanmadığının analiz edilebilmesi için bu tema kullanılmıştır.

- **Aile, eğitim, gündelik yaşam, din, sanat vb. kurumlara yönelik tanımlamalar:** İncelenen bölümlerde bahsedilen kavramlara ilişkin sözlü olarak tanımlamalar yapıp yapılmadığını ya da karakterlerin bu tanımlamalara göre hareket edip etmediğini analiz etmek için kullanılmıştır.

İçeriklerin yerli ve yabancı olarak sınıflandırılmasındaki temel kriter, yapımların yani haber, film, çizgi film ya da herhangi türdeki bir programın Türkiye'de üretilip üretilmediğidir. Bu sebeple göstergelerin yerli ve yabancı olmasından öte yapımın tüm aşamalarının yerli olup olmadığı ayrımın belirteci olarak kabul edilmiştir. Türkiye'de Türkçe olarak üretilen programlar yerli başka kültürlerde başka dillerde üretilen programlar ise yabancı olarak kodlanmıştır.

"Domestik alan" tipik olarak bir ev veya konut içinde günlük yaşam faaliyetleri için kullanılan alanları ifade eder. Buna oturma odaları, yatak odaları, mutfaklar,

banyolar vb. gibi odalar dahildir. Domestik alan genellikle özel ve ailevi faaliyetlerle ilişkilendirilir ve bir rahatlık, güvenlik ve mahremiyet duygusu sağlar. Kadınlar ve çocuklar hem özel alan hem de domestik alana yapılan bakım verme ve bakım alanı gibi vurgular sebebiyle bu alanlarla ilişkilendirilir (Sancar, 2009, s. 51). "Özel alan" belirli kişi veya gruplarla sınırlandırılmış hem fiziksel hem de kavramsal alanlara atıfta bulunabilir. Fiziksel olarak özel alanlar yatak odaları, ofisler veya erişimin belirli kişilerle sınırlı olduğu herhangi bir alanı içerebilir. Kavramsal olarak özel alan, bireylerin kendilerine saklamayı veya yalnızca güvendikleri kişilerle paylaşmayı tercih ettikleri kişisel düşünceler, duygular veya deneyimler anlamına gelebilir. Bu aynı zamanda kişisel sınırlar ve kişisel bilgiler açısından mahremiyet hakkını da içerebilir.

Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünü inşası, kadın ve erkek arasındaki farklılıklar odaklanarak heteroseksüel aileyi kamusal alan ve özel alana bu inşa üzerinden yerleştirir: evin geçimini sağlayan, kamusal alanda çalışan erkek ve ev içi, duygusal ve besleyici görevler yapan ev kadını (Rezeanu, 2005, s. 11). Analiz aşamasında kullanılacak olan domestik alan-kamusal alan ayrımı ise tam olarak bu inşadan yola çıkılarak belirlenmiştir. Domestik alan/özel alan dışında kalan tüm alanlar, kamusal alan olarak kabul edilmiştir ve bu alanlardaki bireylerin toplumsal cinsiyetleri kültür aktarımı açısından anlamlı bir veri olarak görülmüştür. Kadın ve erkeğin kamusal alan ve özel alandaki konumlanışları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tematik Çocuk Kanallarının Tematik Analizi

Araştırmada 4 çocuk kanalı TRT Çocuk, Minika Çocuk, Cartoon Network ve Boomerang TV'nin sabah, öğle, akşam kuşaklarından rasgele seçilen 3 farklı program analiz edilmiştir. Bu programlar analiz edilirken kültürü oluşturan temel birimlerin nasıl temsil edildiğine bakılmış, kanalların yayın akışları üzerinden ne kadar yerel ya da evrensel kültüre odaklandıklarına dikkat edilmiştir.

TRT Çocuk

Okul öncesi ve okul çağındaki çocuklar için içerik sunan TRT Çocuk, TRT kurumunun çocuklara özel yayın yapan tematik kanalıdır. Kanal yerli-yabancı 46 programa yer vermektedir. Araştırmada 16 Mayıs 2023 tarihli *Haberin Olsun*, 18 Mayıs 2023 tarihli *Aybek ve Rüzgâr Gülü* isimli programları incelenmiştir. Kanal ait yayın akışı linkte verilmiştir.

<https://www.trthaber.com/yayin-akisi/trt-cocuk/18-05-2023>

Programın Adı	Yerli Yapım/ İthal Yapım	Süresi	Sözlü ya da Yazılı Diyalog Kullanımı	Türü (Eğitici- Öğretici, Bilimsel, Tarihi, Bilim kurgu vb.)	Aile Temsilleri (Çekirdek, Geniş, Yalnız Ebeveyn)	Kamusal-Domestik alan ayrımı	Gündelik yaşam pratiklerinin kodlanması (Evrensel, Ulusal, Yerel)	Üretildiği ülkenin geleneksel değerlerine atıf	Aile, eğitim, gündelik yaşam, din, sanat vb. kurumlara yönelik tanımlamalar
<u>Aybek</u>	Yerli	15 dk	Sözlü	Tarihi, eğitici ve öğretici	Aile kavramından söz edilmemektedir.	Kamusal domestik alan ayrımından söz edilmemektedir.	Evrensel-yerel değerlere yer verilmiştir.	Değerlere atıf bulunmaktadır.	Aile, eğitim, gündelik yaşam vb. tanımlamalar bulunmaktadır.
<u>Rüzgâr Gülü</u>	Yerli	25 dk	Sözlü	Eğitici-öğretici yarışma	Aile kavramından söz edilmektedir.	Kamusal domestik alan ayrımından söz edilmemektedir.	Evrensel-yerel değerlere yer verilmiştir.	Değerlere atıf bulunmaktadır.	Eğitim, spor, sanat, hobiler alanında konuşma yapılmaktadır.
<u>Haberin Olsun</u>	Yerli	15 dk	Sözlü ve İşaret Dili	Eğitici-öğretici, haber bülteni	Aile kavramından söz edilmemektedir.	Kamusal domestik alan ayrımından söz edilmemektedir.	Evrensel-yerel değerlere yer verilmiştir.	Değerlere atıf bulunmaktadır.	Aile, spor, eğitim, vb. alanlarda konuşma yapılmaktadır.

Tablo 1. TRT Çocuk Kanalının Tematik ve Kültürel Analizi

Aybek Programının Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi

TRT Çocuk kanalının sabah kuşağında yayınlanan çizgi film, Türk kültürüne ait kavramları tanıtmaktadır. *Aybek*, Tolay ve Günçiçek Türk obasında yaşayan küçük çocuklardır. Bu çocuklar, obanın aksakalı olarak nitelendirilen bilgiden masallar dinlemektedir. 18 Mayıs 2023 tarihinde yayınlanan bölümde *Aybek* ve arkadaşları aksakalın anlattığı bir masalla, yanardağlar arasında bir kahramanlık yolculuğuna çıkar. Çocuklar, düşmanlarla mücadele edip yanardağları görme ve inceleme fırsatı bulur. Çizgi filmde özel olarak aile kavramından söz edilmemektedir nitekim obanın birliğinin ve beraberliğinin korunması gerektiği vurgusu yapılarak, obada yaşayanların büyük bir aile olduğu ve dağılmaması gerektiği mesajı verilmektedir. Kahramanlar obayı düşmanlardan korunması gereken bir yer olarak gördükleri için obanın sınırları domestik alan olarak nitelendirilebilir. Gündelik yaşam pratiklerinde evrensel, ulusal ve yerel mesajlar bulunmaktadır. Birlik, beraberlik ve arkadaşlığın önemi, zorlukların üstesinden el birliği ile gelinebileceği, bencilliğin olumsuz sonuçlar doğurabileceği, doğaya karşı sorumlu olma, orman ve ağaç sevgisi gibi mesajlarla bu değerlere gönderme yapılırken; bireysel olmama, birlikte hareket etme, birlikte kazanma gibi görsellerle de yerel değerlere atıfta bulunmaktadır. Oba içinde bilge bir dede eşliğinde büyüyen çocuklar, yetkin bir kişi tarafından eğitilmekte; seyirciye eski Türklere ait yaşam tarzı (çadır, kilim, günlük kullanımda görülen alet ve araçlar, savaş aletleri vb.) giyim, aksakal kavramı, ateş etrafında toplanıp sosyalleşme gibi kavramlar anlatılmaktadır. Son olarak güncel bir bilgi eşliğinde yanardağ türleri, lavların toprakları ve canlıları ne yönde etkilediği gibi coğrafi bilgi verilerek izleyiciye doğa ve doğa olayları hakkında bilgilendirme yapılmaktadır.

Rüzgâr Gülü Programının Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi

TRT Çocuk’ un akşam kuşağında yayınlanan program farklı yaş gruplarına ait çocukların canlı telefon bağlantısına katılımıyla gerçekleşmektedir. Yarışmada yarışmacılara kiminle yaşadığı, ailesi, okulu, hangi mesleği edinmek istediği, sevdiği dersler, hobileri hakkında sorular sorulmaktadır. Burada çocuğun yaşadığı çekirdek ya da geniş aile hakkında ve hobiler-eğitim alanında bilgi alınmaktadır ve sunucular aile bireyleri için olumlu konuşmalar yapmaktadır. Bununla birlikte yarışmada aileden destek alınabileceği de vurgulanmaktadır. Bu durum, çocuk ve aile üyeleri arasında paylaşım yapılarak hoş vakit geçirmeyi beraberinde getirmektedir. Programda kamusal ve domestik alan ayırımından söz edilmemektedir. Gündelik yaşam pratiklerine bakıldığında hayvan sevgisinin önemi vurgulanarak evrensel değerlere; şehirlerin tarihi ve yöresel özellikleri yarışmacılara anlatılarak ulusal ve yerel değerlere gönderme yapılmaktadır. *Nesi Meşhur Dünya*, *Ne Nerede Dünya*, *Hayvanları Tanıyalım* yarışmalarıyla uluslararası festivaller, meyve türleri, hayvan türleri, ünlü tapınak, mağara, ören yerleri vb. evrensel değerler gösterilip bilgi vermeye çalışılırken; *Ne Nerede Türkiye*, *Nesi Meşhur Türkiye* yarışmalarıyla da ülkemize ait turistik konular tanıtılmaktadır. Yarışma sırasında kardeşlik ve arkadaşlık gibi kavramların birlik beraberlik unsuru açısından önemli olduğu ve bu değerlere sahip çıkılması gerektiği belirtilmektedir. Son olarak, sunucular yarışmacıların özel ilgi

alanlarını sorarak çocukların ilgilendikleri alanlardan önemli kişileri tanıyıp tanımadığını sormaktadır. Bu durum çocukların örnek alacakları (spor, sanat, eğitim alanında öncü kişilikler) bireylerin tanıtılması ve bu kişilerin örnek alınmasına teşvik edilmesi açısından önemlidir.

Haberin Olsun Programının Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi

Haberin Olsun programı, Türkiye'nin tek çocuk haber bültenidir. Bültende uzay bilgilerinden, doğaya kültür sanattan eğitime pek çok farklı konu yer almaktadır. 16 Mayıs 2023 tarihli programda aile temsillerine yer verilmemiş ve kamusal-domestik alan ayırımından söz edilmemiştir. Program, gündelik yaşam pratiklerinin kodlanması açısından incelendiğinde, evrensel ve yerel değerlere atıfta bulunduğu görülmektedir. Sağlıklı yaşamın önemi, doğa sevgisi, su altı dünyasında bulunan canlıların dünyamız ve insanlık için önemi gibi konular evrensel değerlere örnek gösterilirken; Hakkâri'de yılın belli günlerinde açan ve endemik bir tür olan bitkinin tanıtımı ulusal ve yerel değerlere, Türk okçuluğunun tanıtılması ülkemizin geleneksel değerlerine örnektir. Son olarak, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı pilot okullarda beslenme, obezite, sağlıklı yaşamın önemini anlatan farkındalık projelerinin gerçekleştirilmesi, Mars'a gidecek olan ilk ekipte kadın astronotların olması gerektiğini söyleyen bilimsel projelerin anlatılması, dünyanın farklı bölgelerine ait tarihi bilgilerin verilmesi eğitim, kültür, bilim alanında gerçekleştirilen etkinliklere örnek gösterilebilir.

Minika Çocuk

Turkuvaz Medya Grubu'nun 2011 yılında yayına başlayan ve tematik kanalların ilki olan Minika, Minika Çocuk ve Minika Go olmak üzere 2 ayrı kanaldan oluşmaktadır. Her iki kanalın yaş gurubu ve sunduğu içerikler birbirinden farklı olup; 2012 yılında yayına başlayan Minika Çocuk, 3-8 yaş arası çocukların ilgisini çeken özel programlar hazırlamaktadır. Sabah 06.00'da Maceracı Yüzgeçler isimli çizgi film ile yayına başlayan kanal, bünyesinde yerli yabancı 21 programa yer vermektedir. Araştırmada 18 Mayıs 2023 tarihli Rick Zoom, Bob Usta ve 19 Mayıs 2023 tarihli Ayıcık Bombo isimli çizgi filmler incelenmiştir. Kanala ait yayın akışı linkte verilmiştir. <https://www.minikacocuk.com.tr/yayin-akisi>

Programın Adı	Yerli Yapım/ İthal Yapım	Süresi	Sözlü ya da Yazılı Diyalog Kullanımı	Türü (Eğitici- Öğretici, Bilimsel, Tarihi, Bilim kurgu vb.)	Aile Temsilleri (Çekirdek, Geniş, Yalnız Ebeveyn)	Kamusal- Domestik alan ayrımı	Gündelik yaşam pratiklerinin kodlanması (Evrensel, Ulusal, Yerel)	Üretildiği ülkenin geleneksel değerlerine atıf	Aile, eğitim, gündelik yaşam, din, sanat vb. kurumlara yönelik tanımlamalar
<u>Rick Zoom</u>	İthal	30 dk	Sözlü	Eğitici ve öğretici	Aile kavramından söz edilmemektedir.	Kamusal domestik alan ayrımından söz edilmemektedir.	Evrensel-yerel değerlere yer verilmiştir.	Değerlere atıf bulunmaktadır.	Okul, eğitim, spor, dini vb. aktivite ve kurumlardan söz edilmemektedir.
<u>Bob Usta</u>	İthal	30 dk	Sözlü	Eğitici ve öğretici	Aile kavramından söz edilmemektedir.	Kamusal domestik alan ayrımından söz edilmemektedir.	Evrensel değerlere yer verilmiştir. Yerel mesaj bulunmamaktadır.	Değerlere atıf bulunmaktadır.	Okul, eğitim, spor, sanat, dini vb. aktivite ve kurumlardan söz edilmemektedir.
<u>Ayıcık Bombo</u>	İthal	30 dk	Sözlü	Eğitici ve öğretici	Aile kavramından söz edilmemektedir.	Kamusal domestik alan ayrımından söz edilmemektedir.	Evrensel-yerel mesaj bulunmamaktadır.	Değerlere atıf bulunmaktadır.	Okul, eğitim, spor, dini vb. aktivite ve kurumlardan söz edilmemektedir.

Tablo 2. Minika Çocuk Kanalının Tematik ve Kültürel Analizi

18 Mayıs 2023

Rick Zoom Programının Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi

18 Mayıs 2023 tarihinde öğle kuşağında yayınlanan *Rick Zoom* çizgi filmi, farklı motorlu araçların arkadaşlıklarını anlatmaktadır. Yarım saat süren çizgi film iki farklı bölümden oluşmaktadır. Bölümlerde motorlar, aileden bağımsız yaşamaktadır ve karşılaştıkları zorluklarda aile ya da büyüklerden destek almak yerine sorunları kendileri çözmeye çalışmaktadır. Aile kavramının söz edilmediği çizgi filmde, kamusal alan ya da domestik alan ayrımı yapılmamış, kahramanlar sürekli kamusal alanda evsiz gösterilmiştir. Çizgi filmde araçlar, arkadaşlığın önemine vurgu yaparak evrensel değerlere gönderme de bulunmuş olsalar da, büyüklere hitap ederken bay ve bayan kavramlarını kullanarak karşı tarafla herhangi bir duygusal bağ kurulmayan (amca, teyze söyleminin kullanılmaması) kendi yereline özgü dili, televizyon ekranından izleyicilere taşımıştır. Bu dil özellikle insanların birbiriyle daha yakın ilişki kurduğu alanlarda kullanılmayan ve kültürümüze uzak bir dildir. Çizgi film, yeni nesil iletişim teknolojileri (navigasyon, drone kamera) ve uzay teknolojilerine ait kavramları da (astroit, astronot, roket, teleskop) tanıtmaya çalışmıştır. Son olarak günlük yaşamda yer alan okul, eğitim, ders, spor, iş, dini aktiviteler vb. herhangi bir etkinlikten söz edilmemiştir.

Bob Usta Programının Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi

18 Mayıs 2023 tarihinde öğleden sonra kuşağında yer alan *Bob Usta* isimli çizgi film şantiye alanında insanlar ve inşaat araçlarının birlikte çalışmasını anlatan bir çizgi filmidir. Yarım saat süren çizgi film iki farklı bölümden oluşmaktadır. Bölümlerde aile kavramından söz edilmemekte nitekim iş yerinde çalışan insanların aile gibi olduğu üzerinde durulmaktadır. Bu durum kapitalist sistemde, iş yerinde fazla mesai harcayan insanların birbiriyle fazla zaman geçirdiğinin ve kan bağı ya da evlilikle yoluyla oluşan aile modelinin dışında, farklı bir model geliştirdiğinin göstergesidir. Geliştirilen bu model, çekirdek ya da geniş aile tanımlarına uymasa da "modern insanın" hayatında yer alan ve günlük yaşamında büyük bir bölümünü kapsayan bir modeldir. Şantiye alanında çalışan karakterler kamusal alanda gösterilmektedir. İşbirliğiyle işlerin hızlı bir şekilde üretilebileceğini söyleyen kadın ve erkek karakterler daha çok şantiye makineleriyle iletişim kurmakta ve iş birliğini makinelerle gerçekleştirmektedir. Bu durum, yalnızlaşmanın göstergesi olduğu gibi insan-insan iletişiminden insan-makine iletişimine geçildiğinin de göstergesidir, çünkü yardım isteme noktasında yardıma insan değil makine koşmaktadır. Bununla birlikte yapay zekâ araçları hem hata yapan hem de hatasından mahcup olan araçlardır. Bu sayede kusursuz insan profili oluşturulmuş, insan hata yapmayan ya da yapmaması gereken canlı olarak sunulmuştur. Eğitim, okul, spor, sanat, dini vb. aktiviteleri göstermeyen bölümlerde uzay teknolojisine ait kavramlar izleyicilere aktarılmıştır.

Ayıcık Bombo Programının Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi

19 Mayıs 2023 tarihinde akşam kuşağında yayınlanan Ayıcık Bombo isimli çizgi film, konuşmayan oyuncak bir ayı ve dış ses arasında geçen diyalogları aktarmaktadır. Soru cevap şeklinde geçen replikler Ayı Bombo’ nun hayal dünyasına izleyiciyi taşımaktadır. Genel izleyici kitlesinin 3 yaş olduğu düşünülen çizgi filmde, aile kavramına ilişkin herhangi bir gösterge bulunmamakta ve kamusal-özel alan ayrımı yapılmamaktadır. Çizgi filmde, Bombo’nun, odasında ya da evinde özel bir alanda bulunurken hayal dünyasında farklı bir mekâna geçmesi kamusal alana geçiş olarak görülse de dış ses tarafından bu durumu açıklayan herhangi bir söz ya da mesaj bulunmamaktadır. Ana karakterin konuşmadığı bölümlerde evrensel, ulusal, yerel bir göstergeye rastlanmamış; bale, break dans gibi Avrupa ve Amerika’ya özgü dans gösterileri izletilmiş, aynı zamanda dünyaca ünlü Rock’n Roll yıldızı Elvis Presley’i de gümüş pelerin ve gitarıyla tanıtılmıştır. Tüm bunlar tanıtılırken sahne korkusu olan Bombo’nun bu korkunun üstesinden nasıl geleceği, yeteneği güçlendirmenin yolları vb. konular anlatılmamış, aile ya da eğitim gibi kurumlara yönelik aktivitelerden söz edilmemiştir.

Cartoon Network

Cartoon Network Türkiye kanalı 2008 yılında ülkemizde yayıncılık faaliyetlerine başlamıştır. Türksat 4A uydusu, D-Smart, Teledünya, Turkcell Mobil üzerinden tecimsel yayın yapan kanal, ülkemizin yerli tematik çocuk kanallarından biridir. 24 saat kesintisiz yayın yapan kanalın 18 Mayıs 2023 tarihli sabah 06.00’da yerli, bir yapım olan Kral Şakir ile başlayıp ertesi sabah yine aynı saatlerde Kral Şakir ile son bulmaktadır. Araştırma kapsamında 18 Mayıs tarihli yayın akışından *Mr. Bean*, *Yeni Sevimli Kahramanlar*, *Teen Titans Go!* adlı içerikler analiz edilmiştir. Kanal ait yayın akışı linkte verilmiştir. <https://www.tvyayinakisi.com/cartoon-network-yayin-akisi/>

Programın Adı	Yerli Yapım/ İthal Yapım	Süresi	Sözlü ya da Yazılı Diyalog Kullanımı	Türü (Eğitici- Öğretici, Bilimsel, Tarihi, Bilim kurgu vb.)	Aile Temsilleri (Çekirdek, Geniş, Yalnız Ebeveyn)	Kamusal- Domestik alan ayrımı	Gündelik yaşam pratiklerinin kodlanması (Evrensel, Ulusal, Yerel)	Üretildiği ülkenin geleneksel değerlerine atıf	Aile, eğitim, gündelik yaşam, din, sanat vb. kurumlara yönelik tanımlamalar
Mr. Bean	İthal	30 Dk	Sözlü Diyalog	Eğitici ve öğretici	Aile kavramından söz edilmemektedir.	Kamusal domestik alan ayrımından söz edilmemektedir	Evrensel değerlere yer verilmiştir. Yerel mesaj bulunmamaktadır.	Değerlere atıf bulunmaktadır.	Okul, eğitim, spor, dini vb. aktivite ve kurumlardan söz edilmemektedir
Yeni Sevimli Kahramanlar	İthal	30 Dk	Sözlü	Eğitici ve öğretici	Aile kavramından söz edilmemektedir.	Kamusal domestik alan ayrımından söz edilmektedir.	Evrensel değerlere yer verilmiştir. Yerel mesaj bulunmamaktadır.	Değerlere atıf bulunmaktadır.	Aile, eğitim, sanat, gündelik yaşam, vb. konulardan söz edilmektedir.
<u>Teen Titans Go!</u>	İthal	30 Dk.	Sözlü	Eğitici öğretici, fantastik	Aile kavramından söz edilmektedir.	Kamusal domestik alan ayrımından söz edilmektedir.	Evrensel gündelik yaşam pratikleri temsil edilmektedir.	Değerlere atıf bulunmaktadır.	Aile, iyilik, dostluk, eğitim, başarı, gibi konularda temel tanımlamalar yapılmaktadır.

Tablo 2. Cartoon Network Kanalının Tematik ve Kültürel Analizi

Mr. Bean Programının Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi

18 Mayıs 2023 tarihinde yayınlanan bölümünde *Mr. Bean* ücretsiz bir gemi seyahati kazanarak tatile çıkar. Gemide seyahat etmenin zorlukları ile başlayan bölümde Mr. Bean, diğer insanlara kıyasla daha bencil ve fırsatları değerlendiren bir karakter olarak sunulmaktadır. Çocuklar Mr. Bean’e gülerken yetişkinler ve gemi çalışanları Mr. Bean’in hareketlerini utandırıcı bulmaktadır. Bu bölümde yetişkinlerin uygunsuz davranışları yine yetişkinler tarafından eleştirilmektedir. İnsana hata yapma şansı verilmemektedir.

Yeni Sevimli Kahramanlar Programının Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi

18 Mayıs 2023 tarihinde yayınlanan bölümde, Bugs Bunny ve arkadaşları izleyenlere belirli olgu ve olaylarla ilgili temel kabul gören doğruları, düşünceleri ve söylemleri aktarmaktadır. Çizgi filmde kötülerin cezalandırılmakta, adil bir dünya vurgusu Bugs Bunny gibi karakterler üzerinden sunulmaktadır. Çizgi filmde dişi karakter neredeyse temsil edilmemiştir. İnsanlar ise genellikle hayvanlara kıyasla çıkarlarına düşkün ve diğerlerini kandırmaya meyilli olarak temsil edilmektedir.

Teen Titans Go! Programının Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi

18 Mayıs 2023 tarihindeki bölümde, titanlar kötü güce sahip olan Mojo Jojo’nun peşindedir. Süper kahramanların kötülerini engellediği, iyilerin kazandığı fantastik aksiyon bir içeriğe sahip olan *Teen Titans Go*, karmaşık bilgi düzeyi, çok sayıda terim ve jargon kullanımı ile okul çağındaki çocuklara ya da ergenlere daha uygun bir içerik olarak tanımlanabilmektedir. Şarkı ve danslarla anlatıdaki ana fikir pekiştirilirken, çocukların iyi yürekli süper kahramanlar ile kendilerini özdeşleştirmeleri beklenmektedir. Kötücül karakterlerin hepsi daha biçimsiz ve mutsuz, öfkeli ifadeler ile tasvir edilmişken iyi karakterler daha renkli, neşeli ve mutlu karakterler olarak temsil edilmektedir. Gündelik yaşamın fantastik bir başka dünyada geçtiği çizgi filmdeki çocuklar iyi kahramanlar olarak, dünyayı kötülüklerden kurtarmaya çalışmakta ve hep başarılı olmaktadır.

Boomerang TV

Boomerang Türkiye olarak yayın yapan kanal 2000 yılında kurulmuş ve çizgi film içerikleri yayınlayan bir kanaldır. 2016 yılından itibaren Türksat 4A uydusu, D-Smart, Teledünya, Turkcell Mobil üzerinden tecimsel yayın yapan kanal, ülkemizin yerli tematik çocuk kanallarından biridir. Araştırma kapsamında 18 Mayıs 2023 tarihinde yayınlanan *Grizzy ve Lemmingler*, *Tom ve Jerry Şov* ve *Bugs Bunny Builders* adlı programlar analiz edilmiştir. Kanal ait yayın akışı linkte verilmiştir.

https://boomerangtv.fandom.com/tr/wiki/Yay%C4%B1n_Ak%C4%B1%C5%9F%C4%B1

Programın Adı	Yerli Yapım/ İthal Yapım	Süresi	Sözlü ya da Yazılı Diyalog Kullanımı	Türü (Eğitici- Öğretici, Bilimsel, Tarihi, Bilim kurgu vb.)	Aile Temsilleri (Çekirdek, Geniş, Yalnız Ebeveyn)	Kamusal- Domestik alan ayrımı	Gündelik yaşam pratiklerinin kodlanması (Evrensel, Ulusal, Yerel)	Üretildiği ülkenin geleneksel değerlerine atıf	Aile, eğitim, gündelik yaşam, din, sanat vb. kurumlara yönelik tanımlamalar
Grizzy ve Lemmignler	İthal	5 dk.	Sözlü ya da yazılı diyalog	Eğitici, öğretici, komedi	Aile kavramından söz edilmemektedir.	Kamusal domestik alan ayrımından söz edilmektedir.	Evrensel değerlere yer verilmiştir. Yerel mesaj bulunmamaktadır.	Fransız ürünü olan çizgi film de belirli bazı Fransız yemeklerine dolaylı atıf dışında Fransızlığa ilişkin temsillere rastlanmamıştır.	En sıklıkla atıfta bulunulan tanımlama birlikte hareket etmenin bir grup adına daha faydalı olduğu, bir gruba ait olmanın bir kimlik duygusunu da beraberinde getirdiği vurgusu hâkimdir.
Tom ve Jerry Şov	İthal	10 dk.	Sözlü diyalog	Eğitici- öğretici, komedi	Çekirdek aile temsili	Kamusal alan ve domestik alan ayrımı vardır.	Evrensel değerlere yer verilmiştir. Yerel mesaj bulunmamaktadır.	Değerlere atıf bulunmaktadır.	Aile ve arkadaşlık gibi kurumlar, ataerkil bir şekilde tanımlanmaktadır. Kadınların ev hanımı erkeklerin çalışan insanlar olarak konumlandığı, el becerisi gibi şeylerin erkeklerle ilgili olduğu, kadınların ev içi alanı yönetmeye çalıştığı örnekler yer almaktadır.
<u>Bugs Bunny Builders</u>	İthal	10 dk.	Sözlü diyalog	Eğitici- öğretici	Aile kavramından söz edilmemektedir.	Kamusal domestik alan ayrımından söz edilmektedir.	Evrensel değerlere yer verilmiştir. Yerel mesaj bulunmamaktadır	Değerlere atıf bulunmaktadır.	Gündelik yaşam ve eğitim konularında temel tanımlamalar yapılmaktadır.

Tablo 4. Boomerang TV Kanalının Tematik ve Kültürel Analizi

Grizzy ve Lemmingler Programının Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi

18 Mayıs 2023 tarihinde yayınlanan *Grizzy ve Lemmingler*, yalnız başına yaşayan Grizzy adlı bir boz ayı ile onu evinin içinde sürekli olarak rahatsız eden Lemminglerin geçirdiği bir gün anlatılmaktadır. Lemmingler, boz ayıya karşı sürekli olarak küçük boylu olmaları ve hızlıca hareket edebilmeleri ile üstün olarak konumlandırılmıştır. Daha iri cüssesi ile daha geç hareket eden boz ayı, zekâ olarak da kolay yenilebilen bir karakter olarak konumlanmaktadır. Aile kavramından ya da kamusal alandan söz edilmeyen çizgi filmde bir arada hareket eden, birbirilerine sürekli olarak destek olan Lemminglerin daha zeki ve stratejik bir grup oldukları; yalnız kalan boz ayının ise yenilgiye mahkûm olduğu imajı çizilmektedir. Aynı zamanda konuşma ya da yazılı olarak diyalogların olmaması çizgi filmde anlatı beden dili ve evrensel olarak kabul gören jest ve mimikler ile ilerlemektedir. Birlikte olmanın tek başına olmaktan daha değerli olduğu, daha büyük ya da olgun olmanın bir avantaj olmadığı, eşitliğin taktik ve zekâ ile de sağlanabileceğinin altını çizen çizgi filmde çocuklara boz ayının düştüğü saçma haller üzerinden mesajlar verilmektedir. Yabancı bir yapım olarak sözlü ya da yazılı dil kullanımının olmaması anlatının daha evrensel mesajlar vermesini kolaylaştırmaktadır.

Tom ve Jerry Şov Programının Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi

18 Mayıs 2023 gününde yayınlanan *Tom ve Jerry* bölümleri klasik *Tom ve Jerry* çizgi filmin günümüzde yeniden üretilen bölümlerinden oluşmaktadır. Yaşadıkları evde sürekli olarak kavga halinde olan ve birbirleri ile iyi geçinemeyen bir kedi ve fare olarak Tom ve Jerry; aynı zamanda yaşadıkları evin üyeleri hakkında bize bilgi vermektedir. Tom ve Jerry’nin diyaloglarının olmadığı çizgi filmde hane sakinlerinin yüzlerini hiç görmeden konuşmaları ile onların neler yaptığını anlamaya çalışırız. Otomatik Ev bölümünde evdeki erkek ve baba olarak konumlandırılan ses, evin otomatik cihazlarla nasıl yönetilebileceğini eşine anlatmaktadır. Kadın karakter eski yöntemleri sevip tercih ederken, erkek karakter daha teknik yöntemlerle ilgilendiği belirtir. Bu bölümde ev içi alanın yönetim ve denetiminin geleneksel olarak kadında olması gerektiği; erkeğin ise sadece evin giderleri ve kadının mutluluğuna odaklanması gerektiği gibi kalıp yargılar ve ataerkil roller aktarılır.

Bugs Bunny Builders Programının Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi

18 Mayıs 2023 tarihinde yayınlanan *Bugs Bunny Builders* bölümünde, Bugs Bunny ve arkadaşlarının yapım, üretim ve inşaat gibi işlerle uğraşması üzerine kurulu bir yeniden üretim çizgi filmi olarak; ekibin yaptığı bilimsel deneyler/denemeler ve projelere odaklanılır. Sözlü diyaloglarla anlatının ilerlediği bölümde, Tazmanya canavarının yerle bir ettiği bir piramidi, takım olarak zamana karşı bir hızla yenilemeye çalışırlar. Ekip arkadaşları birbirinden farklı maddeleri öğrenip bu maddelerin bina üretiminde nasıl kullanıldığı hakkında bilgi sahibi olurlar. Genel olarak işlemleri eril karakterler yürütürken, dişil karakterler izleyici olarak konumlanmıştır. Ayrıca ekipman kullanmanın ve bilgi sahibi olmanın üretim projelerinde çok

hızlı sonuçlar elde etmeyi sağlayacağı yönünde bir yargı izleyenlere sunulur. Eğitim ve deneyimin gündelik hayatta önemli olduğu, insanların sadece belirli çıkarlar doğrultusunda birbirine yardım edeceği daha bireysel bir kültür vurgusu yapılır.

Sonuç

Tematik yayıncılığın spesifik bir alanda yayın yapması, bu yayıncılık türünü içerik alanında uzmanlaşmaya götürmüştür. İzleyiciler eğilimli oldukları konular, hobiler vb. durumlar hakkında bu yayıncılık türü üzerinden daha net ve güncel bilgiye sahip olabilmekte; aynı zamanda ona daha hızlı ulaşabilmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında tematik çocuk kanalları, çocukların içinde bulunduğu coğrafyanın kültürel-etnik zenginliklerini, tarihi miras ya da kimliklerini, kısacası o coğrafyanın kültürünü çizgi filmler aracılığıyla aktarabilme gücüne sahiptir. Görsel, işitsel, müzik, hareket, renk vb. unsurlarıyla, bu kanallar içinde yer alan çizgi filmler, kültürel faaliyetlerin algılanması, öğrenilmesi ve akılda kalıcılığının sağlanması açısından önemlidir. Burada, elbette çocukların ekran karşısında geçirdiği süre, çocuğun televizyon izleme alışkanlığı vb. faktörler de dikkat edilmesi gereken hususlar arasındadır. Bu bağlamda tematik kanal tanımını göz önünde bulundurarak gerçekleştirdiğimiz araştırmada, tematik kanalların belirli bir kültürü ya da o kültüre özgü değerleri aktardığı, bunu yaparken de belirli tanımlamalardan, temsillerden ve görsel anlatımlardan faydalandığı görülmüştür. Tüm bu temsiller ve tanımlamalar, çocuk izleyenlerin belirli kültürel aktarımları kolaylıkla karakterlerle özdeşleşerek içselleştirmesini sağlamaktadır.

TRT Çocuk birbirinden farklı formatlardaki yapımlara yer vermektedir. Çocuk haberleri ve yarışmaları yer alan kanalda, yerli ve yabancı yapım sayıları neredeyse eşit olarak dağılmaktadır. TRT Çocuk içeriklerinin önemli bir kısmı kendi iç yapımlarından ya da yerli yapımlardan oluşmaktadır. Ayrıca incelenen 3 program da Türk kültürüne, gelenek ve göreneklerimize yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda TRT Çocuk yerel ve ulusal değerlerin, geleneksel rollerin kültür aktarımını yapmaktadır.

Minika Çocuk programı yayın akışı boyunca çoğunlukla çizgi filmlere yer veren, yayın içeriklerinin neredeyse tamamı yabancı ya da ithal diyebileceğimiz yapımlardan oluşan bir kanaldır. Araştırma kapsamında ele alınan 3 programda da evrensel soyut değerlere yer verilmiştir. Aynı zamanda aile, gelenek, din gibi konularda mesajlara ya da tanımlamalara rastlanmamıştır. İncelenen 3 program da eğitici-öğretici yapımlardır. Daha çok ekip olmak, yalnız olmak, bireysel kararlar almak gibi değerler üzerinde duran içeriklerin yayınlandığı görülmüştür. Minika Çocuk kanalının evrensel değerler ve birey olmak gibi temsiller üzerinden kültür aktarımı yaptığı söylenebilir.

Cartoon Network kanalında incelenen 3 program da eğitici-öğretici içeriğe sahip yabancı yapımlardır. Kanalın yayın akışı göz önünde bulundurulduğunda Kral Şakir isimli yerli yapım hariç tüm içeriklerinin yabancı ya da ithal diyebileceğimiz içeriklerden oluştuğu görülmektedir. Her 3 programda da yer verilen değerler batılı ve modernist değerler olarak tanımlanmıştır. Ayrıca Amerikan tarzı yaşam ile ilgili

temsillerin de yer aldığı programlarda kültür aktarımının evrensel batısal değerler üzerinden gerçekleştiği görülmektedir. İyilik ve kötülük gibi değerlerin evrensel olduğu, iyilerin ödüllendirilip kötülerin cezalandırıldığı, adil ve eşit bir sosyal yaşam ideali de aktarılmaktadır. Kendi kültürümüzle kıyaslandığında daha bireysel olmanın ön plana çıkarıldığı söylenebilmektedir.

Boomerang TV’de yayınlanan programların neredeyse tamamı ithal programlardır. İncelenen 3 program da ithal ve eğitici-öğretici içeriklerdir. Bu içeriklerde genellikle Amerikan yaşamı, Amerikan ailesi ön plandadır. İzleyenlere kendine yetme, kendini özne olarak tanımlamanın önemli olduğu ama aynı zamanda ekip olarak çalışmanın da başarı getirdiği, kadınların daha çok domestik alanda başarılı olabileceği yönünde geleneksel ve kapitalist kültürün değerleri de aktarılmaktadır. Bireyselliğe vurgunun fazla olduğu, diğerlerine güvenin koşullu olduğu programlar da daha batıcı olarak tanımlayabileceğimiz, kent ve ev tasvirleri yer almaktadır.

İncelenen 12 içerik ve dört kanal göz önünde bulundurulduğunda tüm içeriklerde çocuklara doğrudan ya da dolaylı bir kültür aktarımı gerçekleştiği söylenebilir. Özellikle yabancı kanalların içeriklerinin ekip çalışmasına odaklanırken, bireyselliği ön plana çıkardığı daha liberal ve kapitalist batı toplumlarını örnek gösterdiği; aynı zamanda ataerkil değerleri yeniden ürettiği söylenebilir. TRT Çocuk ise diğer kanallardan farklı olarak hem sadece çizgi film içeriği yayınlamamakta hem de Türk kültürüne ait unsurları da sunmaya çalışmaktadır. Diğer bir ifade ile global kanallar evrensel değerleri kültürel olarak aktarırken, yerel kanallar yerel kültüre odaklanmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın bulgularını literatür bağlamında şu şekilde analiz etmek mümkündür:

Yerli Yapımlar: Türkiye menşeli çocuk kanalları, ülkenin kültürel mirasını yansıtmak üzere uyarlanmış yerli yapımlara ağırlıklı olarak yer vermektedir. “Rafadan Tayfa” ve “Keloğlan” gibi programlar, Türk folkloru, tarihi ve günlük yaşamına dair unsurları bir araya getirmekte ve bunları çocukların ilgisini çekecek şekilde sunmaktadır.

Eğitim Programları: Eğitici programlar genellikle milli bayramlar, tarihi olaylar ve geleneksel el sanatları gibi Türk kültürünün önemli yönlerini vurgulamaktadır. Böylece bu programlar genç izleyicilerin kültürel bilgilerini pekiştirmektedir.

Geleneksel Temalar: Birçok yerli yapım çizgi filmi ve çocuk programı, Türk müziği, dansları ve geleneksel kıyafetlerini sergileyen geleneksel temalar içermektedir. Bu, çocukların erken yaşlardan itibaren kültürel uygulamalar ve mirasla tanışmasına yardımcı olur.

Kültürel Anlatılar: Yerli yapım çizgi filmler ve şovlar genellikle aile değerlerini, büyüklere saygıyı, misafirperverliği ve Türk kültürünün diğer önemli yönlerini vurgulayan anlatılar içerir. Bu hikâyeler, çocuklara bu değerlerin aşılmasına aracı olur.

Uluslararası İçeriğe Maruz Kalma: Türk kanalları yerel içeriğe odaklanırken, genellikle Türkçe dublajlı uluslararası programlar da yayınlamaktadır. Bu sayede çocuklar bir yandan küresel kültürlere maruz kalırken, bir yandan da kendi ana

dillerinde içerik tüketerek küresel farkındalık ile yerel kültürel bütünlük arasında bir denge kurmuş olurlar.

Küresel İçeriğin Uyarlanması: Uluslararası programlar genellikle Türkiye'nin kültürel bağlamına uyacak şekilde uyarlanmaktadır. Bu, Türk izleyicilerle daha iyi etkileşime girmek için hikayelerin, karakterlerin veya ortamların değiştirilmesini içermekte ve böylece daha yumuşak bir kültürel aktarımı kolaylaştırır.

Kimlik Oluşumu: Türk çocuk kanalları, kültürel temaları, değerleri ve dili tutarlı bir şekilde sunarak genç izleyicilerin ulusal kimliklerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Çocuklar kültürel miraslarını ve toplumsal değerlerini net bir şekilde anlayarak büyürler.

Kültürel Süreklilik: Kültürel geleneklerin, bayramların ve tarihi olayların tutarlı bir şekilde tasvir edilmesi, bu unsurların gelecek nesillere aktarılmasını sağlayarak kültürel sürekliliği korumak üzere tasarlanmıştır.

Sonuç olarak incelenen programlarda kültür aktarım işlemi süreci farklı kanallarda farklı bakış açıları ile sergilenmektedir. Buna ek olarak izleyici kitlesinin küçük yaş grupları olması sebebiyle tematik çocuk kanallarının içeriklerinin özenle seçilmesi gerekmektedir. Çocukların bilişsel, duygusal vb. gelişimine destek sağlamayan; onları kültürel alanda ileri taşımayan içeriklerin sunumu yeni neslin yanlış temsillerle tanışmasına, değer aktarımında sorunların çıkmasına kısacası kültür erozyonuna sebep olabilir.

Kaynakça

- Akçay, D. & Özcebe, H. (2012). Televizyonun Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Saldırganlık Davranışlarına Etkisi, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 55, 82-87
- Akkuş, S., Yilmazer, Y., Şahinöz, A., & Sucaklı, İ. (2015). 3-60 Ay Arası Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıklarının İncelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*.
- Alicenap, Ç. T. (2015). Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (37), 11-26. <https://doi.org/10.17133/tba.63303>
- Altıncılıç, Z.& Özkan, H. (2014). Televizyon İzlemenin 1-6 Yaş Çocuk Sağlığı Üzerindeki Etkilerine Yönelik Annelerin Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 4 (3), 186-194.
- Aral, N. & Aktaş, Y. (1997). Çocukların Televizyon ve Diğer Etkinliklere Harcadıkları Sürenin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 99-105.
- Arslan, Ş. & Yener, İ.(2021). Dijital Çağda İletişim Kültür ve Medya II., Temel, M., Koçak, Ö.F. (Ed.) Kültürel Değerlerin Aktarılmasında Çizgi Filmlerin Rolü: Niloya ve Rafadan Tayfa Örneği (ss.163-203). Çizgi kitapevi.
- Ay, T. & S., Korkmaz, Ç. (2017). Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Kültürel Öğeler Bağlamında “Küçük Hezarfen” Çizgi Film. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 49-62.
- Ayrancı, Ü., Köşgeroğlu, N. & Günay Y. (2004). Televizyonda Çocukların En Çok Seyrettikleri Saatlerde Gösterilen Filmlerdeki Şiddet Düzeyleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5,133-140
- Aziz, A.(1981). Radyo ve Televizyona Giriş. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:460.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388. DOI: 10.31592/aeusbed.598299
- Braun, V.,&Clarke, V. (2019). Psikolojide Tematik Analizin Kullanımı. (S. N. Şad, N. Özer & A. Atli, Trans.). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 873-898.
- Briggs, A., Burke, P. (2011). Medyanın toplumsal tarihi Gutenberg’ten internet’e. (Ü. H. Yolsal & E. Uzun, Trans.). Kırmızı Yayınları.

- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (28). 31-44. <https://doi.org/10.17064/iüifhd.84032>
- Cebeci, S. & Demir, R. (2018). Çizgi Filmler Çocuklara Neyi Vaat Ediyor?. Diyanet İlmî Dergi, 54(1), 139-170.
- Cesur, S., & Paker, O. (2007). Televizyon ve Çocuk: Çocukların TV Programlarına İlişkin Tercihleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6(19), 106-125.
- Conners-Burrow, N. A., McKelvey, L. M., & Fussell, J. J. (2011). Social Outcomes Associated With Media Viewing Habits of Low-Income Preschool Children. *Early Education and Development*, 22(2), 256-273.
- Creeber, G. (2011). It's Not TV, It's Online Drama: The Return of the Intimate Screen. *International Journal of Cultural Studies*, 14 (6), 591-606. DOI:10.1177/1367877911402589
- Çelikcan, P. (2001) Tematik Yayıncılık ve Reklam. Akdeniz Üniversitesi: İletişim Fakültesi Yayını
- Çelikcan, P. (2006). Tematik Medya ve İzleyici: MTV Örneği. Konferans Kitabı.
- Doğan, A., & Göker, G. (2012). Tematik Televizyon ve Çocuk: İlköğretim Öğrencilerinin Televizyon İzleme Alışkanlıkları. *Millî Eğitim Dergisi*, 42 (194), 5-30.
- Donohue G. A, Tichenor P. J. & Olien C. N. (1995). A Guard Dog Perspective on the Role of Media, *Journal of Communication*, 45(2), 115-132. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1460-2466.1995.tb00732.x>
- Elsner, M., Müller, T. & Spangenberg, P. M. (1990) The Early History Of German Television: The Slow Development of A Fast Medium. *Historical Journal of Film, Radio and Television*, 10 (2), 193-219.
- Erdoğan, İ. (1999). Dördüncü Gücün İlettiği: Amerikan Örneği. *Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar*. K.Alemdar (Der.), Dördüncü Güç Fikrinin Kökeni (ss. 33-43.) TUSES.
- Evra, J. V. (2009). *Television and Child Development*, Routledge.
- Goonasekera, A. (1986). The Influence of Television on Cultural Values - With Special Reference to Third World Countries. In AMIC-CSD-WACC Seminar on the Communication Revolution in Asia : New Delhi, Aug 21-23, 1986. Singapore: Asian Mass Communication Research & Information Centre.
- Günbayı İ. (2023). Nitel Araştırmada Veri Analizi: Tema Analizi, Betimsel Analiz, İçerik Analizi ve Analitik Genelleme. <http://www.nirvanasosyal.com/h-392-nitel-arastirmada-veri-ana->

lizi-tema-analizi-betimsel-analiz-icerik-analizi-ve-analitik-genelleme.html .

Güngör, A. C., & Çolak, A. (2019). Popüler Kültür Bağlamında Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Yeri ve Önemi: “İstanbul Muhafızları” İncelemesi. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 59, 923-931.

Güngör, N. (2013). İletişim, Kuramlar ve Yaklaşımlar. Siyasal Kitabevi.

Huesmann, L. R., Moise-Titus, J., Podolski, C. L., & Eron, L. D. (2003). Longitudinal Relations Between Children’s Exposure to TV Violence and Their Aggressive and Violent Behavior in Young Adulthood: 1977-1992. *Developmental psychology*, 39(2), 201.

Işık, M. (2007). Televizyon ve Çocuk. Eğitim Kitabevi Yayınları

İlhan, V., & Çetinkaya, Ç. (2013). İlkokul Öğrencilerinin Tematik Çocuk Kanallarındaki Çizgi Filmleri İzleme Alışkanlıkları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1).

Kamacioğlu, B. (2017). Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Hayao Miyazaki Çizgi Filmleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7(2), 1-18. <https://doi.org/10.20488/www-std-anadolu-edu-tr.393478>

Kandemir, C. (2022). Türkiye’de Yerel Televizyon Yayıncılığı. *İÜ. İletişim Fakültesi Dergisi*, (14). <https://doi.org/10.17064/iüifhd.22730>

Karadağ, G.H. & Algül, A. (2018). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında Genel Televizyon/Tematik Televizyon İzleme Alışkanlıkları. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*. 8(4), 708-724.

Karakuş, N. (2016). Maysa ve Bulut İsimli Animasyon Çizgi Filmin Kültürel Öğeler Açısından İncelenmesi/The Evaluation of The Cartoon Named Maysa and Bulut In Terms of Cultural Elements. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(34).

Kaya, R. (2009). İktidar Yumağı Medya Sermaye Devlet. İmge Kitabevi

Koçak, Ö., & Göktaş, Y. (2018). Televizyon ve Çizgi Film: Okul Öncesi Çocukların ve Ebeveynlerinin İzleme Alışkanlıkları. 27. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, Antalya.

Kuyucu, M. (2019). Türkiye’de Tematik TV Yayıncılığı: Gençlerin Tematik Televizyon İzleme Alışkanlıklarının Televizyon Yayıncılığına Olan Yansımaları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2(32), 249-265. DOI : 10.9761/JASSS2718

Lemish, D. (2007). Children and television: A global perspective. Blackwell pub-

lishing.

- Linebarger, D. L., & Walker, D. (2005). Infants' and toddlers' television viewing and language outcomes. *American behavioral scientist*, 48(5), 624-645.
- McLuhan, M. (1962). *Gutenberg galaxy: The making of typographic man*. University of Toronto Press.
- Mutlu, E. (2005). *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya. Ütopya Yayınevi*
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I-II. Cilt (5. Basım)*. Yayın Odası.
- Öktem, F., Sayıl, M. & Özen, S. Ç. (2006). *Kodlayıcı Eğitim Kitapçığı*. RTÜK yayını
- Önder, A. & Dağal, B.A.(2006). Okul Öncesi Çocukların Annelerinin 'Benimle Oynar mısın?' Çocuk Programını Kalite Kriterlerine Göre Değerlendirmesi, II. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi, 171-184.
- Özen, Ö., & Kartelli, F. (2017). Türkiye'de yayın yapan çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddet olgusunun analizi. *Marmara İletişim Dergisi*, (27), 81-93.
- Rezeanu, C. (2015). The relationship between domestic space and gender identity: Some signs of emergence of alternative domestic femininity and masculinity. *Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology*. 6 (02), 9-29.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkânsız İktidar*. Metis Yayınları.
- Schramm, W. (1964). *The Effect of Television on Children and Adolescent, Report and Papers on Mass Communication*, Unesco
- Sherburne H. S., & Law, C. (2006). A review of risk factors for overweight in pre-school children: a policy perspective. *International Journal of Pediatric Obesity*, 1(4), 195-209.
- Sözcü (2016). *Pokemon çizgi dizisinin kaldırılmasına neden olan çocuk şimdi ne yapıyor?*
- <https://www.sozcu.com.tr/pokemon-cizgi-dizisinin-kaldirilmasina-neden-olan-cocuk-simdi-ne-yapiyor-wp1211674>
- Şahin, S. & İlhan, V.. (2019). Primary School Children's Practices of Watching Cartoons and Their Perceptions about Cartoon Characters. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*. 34, 26-48.
- Şenel, A. & Gençoğlu, S. (2003). *Küreselleşen dünyada teknoloji eğitimi*. Gazi

- Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(12), 45-65.
- Şentürk, Ş. & Keskin, A. (2019). Rafadan Tayfa çizgi filminin milli ve evrensel değerler açısından değerlendirilmesi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20, 143-157.
- Şimşek S. & Baran, G. (2001).Televizyon ve Çocuk. YA-PA Yayıncılık
- Şirin, M.R.(1998). Televizyon Çocuk ve Aile. İz Yayınları
- T.C. Resmi Gazete (3/3/2011) Radyo ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun. Sayı 27863. [https://www.mevzuat.gov-tr/mevzuatmetin/1.5.6112-20120704.pdf](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6112-20120704.pdf)
- Türkmen, N. (2013). Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Pepee. Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 36(2), 139-158.
- Williams, R. (2003). Televizyon, Teknoloji ve Kültürel Biçim. (A.U. Türkbağ, Trans). Dost Yayınları
- Yaralı, K. T.& Avcı N. (2017). Bir Çizgi Filmin Popüler Kültür Açısından İncelenmesi: Rafadan Tayfa. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 5(1), 449-470.
- Yazıcı, A.N. (1999). Kamu Yayın Kurumları ve Yeniden Yapılanma, TRT Yayınları.
- Yeten, G. (2022). Çocuklara Türk Kültürünün Aktarılmasında Çizgi Filmlerin Yeri ve Önemi. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi, 4(2), 71-79. DOI: <http://doi.org/10.54990/okufed.1133866>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, O. (2022). Dijital kültürde ramazan ayı ve kültür aktarımı: Rafadan Tayfa çizgi filmi örneği. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (11), 347-355. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1146627>